

# پله و پایه‌ی سوننه‌ت له ئیسلامدا وه ته‌نها قورئان به‌س نیه

نووسینی زانای فه‌رمووده‌ناسی سه‌رده‌م  
شیخ ( محمد ناصرالدین الألبانی )

وه‌رگیرانی  
ماموستا خلیل أحمد  
چاپی سی‌یه‌م

له‌بلا و کورده‌کلنر



مائپه‌ری به‌ه‌شت



[www.ba8.org](http://www.ba8.org)

✉ [islam\\_kurd\\_ba8@yahoo.com](mailto:islam_kurd_ba8@yahoo.com)



07701517378

عیراقه - کوردستان - که‌لار

هه‌میشه له‌گه‌لمان بن بو به‌ره‌مه‌ن نو‌ه

کتیبی ژماره ﴿ ۱۲۰ ﴾ له کتیب‌خانه‌ی مائپه‌ری به‌ه‌شت



إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ .

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾﴾ [آل عمران].

﴿يَأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَجِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ؕ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾﴾ [النساء].

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾﴾ [الأحزاب].

أَمَّا بَعْدُ : فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ ﷺ وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بَدْعَةٌ وَكُلُّ بَدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ .

دوای ئەوه : به‌راستی لهو پروایه‌دام ناتوانم شتیکی وا پێشکەش به ناماده‌بوان بکه‌م که‌خوایان پێشتر نه‌یزانن ، که‌وا بوو ئەوه‌نده‌م به‌سه‌ له‌م قسانه‌ی که‌ ده‌مه‌وی بیا‌نکه‌م وه‌کو بیرخستنه‌وه و په‌یره‌وکردنی ئەم ئایه‌ته‌ بئێ که‌ خودا ده‌فه‌رموی : ﴿وَذَكَرْنَا لَكَ الْذِكْرَ لِنَفْعِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٥﴾﴾ [الذاریات].

واته : بخه‌ره‌وه‌ یاد و ناموژگاری بکه ، جا به‌راستی ناموژگاری سوود به‌ باوه‌رداران ده‌گه‌یه‌نئێ . ئەوه‌ی ده‌مه‌وی بی‌لیم له‌م شه‌وه‌ پیروژه‌دا له‌ شه‌وه‌کانی مانگی ره‌مه‌زانی پیروز ، ئەوه‌ نیه‌ که‌ باسی هه‌ندی له‌ گه‌وره‌یی ئەم مانگه‌ یان حوکه‌مه‌کانی یان خێر و چاکه‌ی نوێژ و زیندوکردنه‌وه‌ی شه‌وه‌کانی بی‌ت ، وه‌ شتی تر وه‌کو ئەوانه‌ی که‌ عاده‌تی ( واعظ ) و ( مرشد ) هه‌کانه ، که‌ سوودی هه‌بئێ بوو پوژوووانان و توشی خێر و به‌ره‌که‌ت بن پئێی ، به‌لکو ئەوه‌م هه‌لبژارد که‌ وتاره‌که‌م لی‌کولینه‌وه‌یه‌کی بایه‌ خدار بی‌ت ، ئەوه‌ش پله و پایه‌ی سوننه‌ته‌ له‌ شه‌ریعه‌تی ئیسلامدا ، چونکه‌ سوننه‌ت یه‌کیکه‌ له‌ بنچینه‌کانی ئیسلام .

## هه‌رکی سوننه‌ت له‌ گه‌ل قورئاندا ( وظیفه‌ السنة مع القرآن )

هه‌مووتان ده‌زانن خوای گه‌وره‌ پێغه‌مبه‌ری ﷺ هه‌لبژاردوه‌ و کردوویه‌ به‌ پێغه‌مبه‌ر ، وه‌ په‌یامیکی بوو ئەو ره‌وانه‌ کردوه ، وه‌ کتیبه‌که‌ی ( قورئانی پیروز ) بوو دابه‌زاندوه ، وه‌ تیایدا فه‌رمانی پئێ کردوه . که‌ ئەم قورئانه‌ روون بکاته‌وه ، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی : ﴿بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَنْفَكِرُونَ ﴿٤٤﴾﴾ [النحل].

واته : ئی‌مه ئەم قورئانه‌مان بوو تۆ نارد تا ئەوه‌ی بوو خه‌لك هاتوه‌ بو‌یان به‌یان و ئاشکرا بکه‌ی ، به‌لکو بیربکه‌نه‌وه .

ئەوه‌ی من ده‌بی‌نم ئەو روونکردنه‌وه‌ی له‌م ئایه‌ته‌ پیروژه‌دا باسکراوه ، دوو جو‌ر روونکردنه‌وه‌ ده‌گرێته‌وه :

یه‌که‌م : پرونکردنه‌وه‌ی گو ( لفظ ) و ده‌قی ئایه‌ته‌کان ، واته : راگه‌یاندنی قورئان و نه‌شاردنه‌وه و گه‌یاندنی به‌خه‌لکی به‌و شیوه‌یه‌ی که‌خوا دایبه‌زاندوه‌و بو سهر دلی پیغه‌مبهر ﷺ ئەمه‌ش مه‌به‌سته له‌م ئایه‌ته‌دا که‌خوا ده‌فه‌رموی : ﴿يَأْتِيهَا الرُّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ ۗ﴾ [المائدة] .

واته : ئە‌ه‌ی پیغه‌مبهر ئە‌وه‌ی له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگارته‌وه‌ بو‌ت دابه‌زیوه‌ به‌خه‌لکی راگه‌یه‌نه ، ئە‌گه‌ر وا نه‌که‌ی په‌یامه‌که‌ی ئە‌وت پانه‌گه‌یاندوه .

خاتوو ( عائشة ) . خ‌وای لی‌پازی بی . له‌فه‌رمووده‌یه‌که‌یدا ده‌فه‌رموی : " وَمَنْ حَدَّثَكُمْ أَنَّ مُحَمَّدًا ﷺ كَتَمَ شَيْئًا أَمْرًا بَتَّلِيغِهِ فَقَدْ أَعْظَمَ عَلَى اللَّهِ الْفِرْيَةَ ، ثُمَّ تَلَّتِ الْآيَةَ الْمَذْكُورَةَ " [أخرجه الشيخان] .

واته : هه‌رکه‌سی پی‌ی ووتن محمد ﷺ له‌وه‌ی فه‌رمانی پی‌ی کراوه . که‌رایگه‌یه‌نی . هه‌ندیکی شاردوه‌ته‌وه ، و راینه‌گه‌یاندوه ئە‌وا تو‌مه‌تیکی گه‌وره‌ی بو‌خودا کردوه ، پاشان ئە‌و ئایه‌ته‌ی پی‌یشووی خوینده‌وه .

وه له‌ریوایه‌تی ئیمامی موس‌لیم دا ده‌فه‌رموی : " لَوْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كَاتِمًا شَيْئًا أَمْرًا بَتَّلِيغِهِ لَكَتَمَ قَوْلَهُ تَعَالَى : ﴿وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَخُفِيَ فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَخَشِيَ النَّاسُ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ ۗ﴾ [الأحزاب] " .

واته : ئە‌گه‌ر به‌اتبایه پیغه‌مبهر ﷺ شتیکی بشاردایه‌ته‌وه ئە‌وا ئە‌م ئایه‌ته‌یه ده‌شارده‌وه که‌ده‌فه‌رمی : ﴿وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَخُفِيَ فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَخَشِيَ النَّاسُ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ ۗ﴾ [الأحزاب] " .

واته : وه‌بینه‌وه یادی خوت سه‌رده‌می که‌به‌که‌سی که‌خوا نیعمه‌تی پیدابوو تو‌یش چاکه‌ت له‌گه‌لدا کردبوو ده‌ت ووت : خیزانت بو‌خوت راگه‌ر و له‌خوا بترسه ( وه‌هه‌میشه‌ئه‌مه‌ت دوویات ده‌کرده‌وه ) وه‌تو له‌دلی خوتدا شتیکت ده‌شارده‌وه که‌خوا دیاری ده‌ری ئە‌وه‌بوو ، وه‌له‌خه‌لک ده‌ترسای که‌چی خوا شیاو‌تره‌که‌لیی بترسی .

دووهم : پرونکردنه‌وه‌ی واتای ئە‌و ( لفظ ) و پرسته و ئایه‌تانه‌ی که‌خه‌لکی پی‌یو‌ستیان به‌پرونکردنه‌وه و واتا‌کانیان ده‌بی ، وه‌ئه‌وانه‌ی زوری‌یو‌ستیان به‌پرونکردنه‌وه ببی ئە‌و ئایه‌تانه‌ی که‌پی‌یان ده‌ووتری ( جمل ) یان ( عام ) یان ( مطلق ) سوننه‌ت دی‌ت ( جمل ) پروون ده‌کاته‌وه ، و ( عام ) تایبه‌ت ده‌کات ، و ( مطلق ) ده‌به‌ستیته‌وه ، هه‌موو ئە‌مانه‌به‌گوفتارو کردار و بریاری پیغه‌مبهر ﷺ ده‌بن .

## پێویست بوون به سوننه‌ت بو تێگه‌یشتن له قورن‌ان

### له گه‌ل چه‌ند نمونه‌یه‌کدا

ئایه‌تی : ﴿ وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا ﴾ [المائدة] .

واته : ده‌ستی پیاو و ژنی دز ( له سزای دزی کردندا ) بپرن .

ئهم ئایه‌ته نمونه‌یه‌کی چاکه بو ئهم مه‌به‌سته چونکه ( السارق ) له‌م نمونه‌یه‌دا ره‌هایه ( مطلق ) ه وه‌کو چو‌ن ( الید ) ( مطلق ) ه سوننه‌تی گو‌فتاری ( السنة القولية ) یه‌که‌میانی که ( السارق ) ه به‌ستوته‌وه به‌و دزه‌ی که چواریه‌کی دیناریکی زی‌ر ده‌دزی‌ت ، وه‌کو ئهم فه‌رمووده‌یه‌ی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمو‌ی : " لَا قَطْعَ إِلَّا فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا " [أخرجه الشيخان] ، واته : ده‌ستی دز ناب‌ردی‌ت مه‌گه‌ر له چواریه‌کی دیناریک به‌سه‌روه بی‌ت .

ه‌روه‌ها دووه‌میان که ده‌ست ( الید ) ه به کرداری پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ و کرداری هاوه‌له‌کانی و رازی بوونی له سه‌ری پوون کراوه‌ته‌وه ، هاوه‌له‌کانی پی‌غه‌مبه‌ر ده‌ستی دزیان له مه‌چه‌که‌وه ده‌بری وه‌کو له کتیبی حه‌دیسدا زانراوه ، ه‌روه‌ها سوننه‌تی گو‌فتاری پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ده‌ست ( الید ) ی له ئایه‌تی ( التیمم ) دا پوونکردووته‌وه به‌م فه‌رموده‌یه که ده‌فه‌رمو‌ی : " التَّيْمُمُ ضَرْبَةٌ لِلْوَجْهِ وَالْكَفَّيْنِ " [أخرجه أحمد والشيخان وغيرهم من حديث عمار بن ياسر] . خوا له ه‌ردووکیان رازی بی‌ت .

واته : ( تیمم ) بریتیه له‌وه‌ی یه‌کجار ده‌ست به‌دی به زه‌ویدا بو پوومه‌ت و ته‌ن‌ها ه‌ردوو له‌پی ده‌ست

ئهمه‌ش چه‌ند ئایه‌تیکی تره که ناتوانین لی‌یان تی‌ بگه‌ین . تێگه‌یشتنیکی راست و دروست . وه‌کو خودا ده‌یه‌وی ته‌ن‌ها له رێگه‌ی سوننه‌ته‌وه نه‌بی :

١ . ئایه‌تی : ﴿ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ هُمُ الْأَمَنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ ﴾ [الأنعام] .

واته : ئه‌وانه‌ی وا باوه‌ریان هی‌نا و ئیمانی خو‌یان ناو‌یته‌ی شیرک نه‌کرد ، ئه‌منیه‌ت بو ئه‌وانه ، وه ه‌ه‌ر ئه‌وانیش رینمویی کراوون .

هاوه‌له‌کانی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ واتێگه‌یشتن ( بظلم ) مه‌به‌ست پی‌ی هه‌موو سته‌م و تاوانیکه ، ئه‌گه‌ر چی بچو‌کیش بی‌ت ، بو‌یه واتای ئایه‌ته‌که‌یان لی تیکچوو ، وتیان : ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا ئایا کام له ئی‌مه ئی‌مانه‌که‌ی تیکه‌ل به‌ سته‌م و تاوان نه‌کردوو ؟ پی‌غه‌مبه‌ر فه‌رمو‌ی : نه‌ک به‌وانه به‌لکو به‌ شیرک ، ئایا گو‌ی بیستی قسه‌که‌ی ( لقمان ) نه‌بوونه که فه‌رمو‌یه‌تی : ﴿ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴾ [أخرجه الشيخان وغيرهما] ، واته : به‌ راستی شیرک سته‌میکی گه‌وره و گرانه .

٢ . ئایه‌تی : ﴿ وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنَّ خِفْتُمْ أَنْ يُفْتِنَكُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا ﴾ [النساء] .

واته : کاتی که له زه‌ویدا سه‌فه‌ر ئه‌که‌ن تاوانتان له‌سه‌ر نیه که نو‌یژه‌که‌تان کورت بکه‌نه‌وه ، ئه‌گه‌ر ترسان که کافران تووشی فیتنه و نا‌ژاوه‌تان بکه‌ن .

پرووکەشی (ظاهر) ی ئەم ئایەتە ئەوه دەگەیه‌نی که کورت کردنه‌وی نوێژ له سه‌فه‌ردا به‌ستراوه به‌ بوونی : (ترس) بۆیه هه‌ندی‌ک له هاوه‌لان پرسیاریان له پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرد و وتیان : " ما بالننا نقصر وقد أمنا؟ قال : " صَدَقَةُ تَصَدَّقَ اللَّهُ بِهَا عَلَيْكُمْ فَأَقْبَلُوا صَدَقَتَهُ " [رواه مسلم] .

واته : باشه ئیتر بۆ نوێژ کورت بکه‌ینه‌وه له کاتی‌کدا ، له حاله‌تی ئاسایشدا ده‌ژین ؟ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمووی : به‌خشینی‌که خوا پێی به‌ خشیوون ئیوه‌ش ئەو به‌خشینه‌ی ئی وه‌رگرن .  
 ۲ — ئایه‌تی : ﴿ حَرَمْتُ عَلَيْكُمْ أَلْيَتَهُ وَالْدَّمَ ﴾ [المائدة] .

واته : گوشتی مردارو‌بوو و خوینتان له‌سه‌ر حه‌رام کراوه ، سوننه‌تی گوشتاری ( السننة القویلة ) پیغه‌مبه‌ر ﷺ روونی کردوته‌وه ، مردارو‌بووی کولله و ماسی و خوینی جگه‌ر و سپل له‌لان ، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی : " أُحِلَّتْ لَنَا مِيتَانِ وَدَمَانِ : الْجَرَادُ وَالْحِيتَانُ وَالْكَبَدُ وَالطَّحَالُ " [أخرجه البيهقي وغيره مرفوعا وموقوفا وإسناد الموقوف صحيح وهو في حكم المرفوع ، لأنه لا يقال من قبل الرأي] .

واته : دوو مردارو‌بوو و دوو خوینمان بۆ هه‌لال کراوه ، کولله و ماسی به‌ هه‌موو جو‌ره‌کانیه‌وه ، و خوینی جگه‌ر و سپل .

۴ . ئایه‌تی : ﴿ قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خَنزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهْلًا لَغَيْرِ اللَّهِ بِهِ ﴾ [الأنعام] .

واته : له‌وه‌ی وا بۆ من به‌وه‌حی هاتووه هه‌یج حه‌رامی‌ک ( بۆ که‌سی که خوراکی ده‌خوا ) شک نابهم ، مه‌گه‌ر ئەوه‌ی مرداربی‌ی یا خوینی بی که له ( له‌شی ئازهلێک ) بیته‌ ده‌ری ، یا گوشتی به‌راز ، چونکه به‌ راستی ئەوه پیسه ، یا له‌ ریگی گونا‌هه‌وه له کاتی سه‌ره‌پینی ئازهلێک ناوی غه‌یری خوای له‌ سه‌ر برابی .

پاشان سوننه‌ت چه‌نده‌ها شتی حه‌رام کردووه که له‌م ئایه‌ته‌دا باس نه‌کراوون وه‌کو ئەم فهرمووده‌یه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ : " كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ وَكُلُّ ذِي مَخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ حَرَامٌ " [رواه الجماعة] .

واته : خواردنی هه‌موو درنده‌یه‌کی که‌له‌په‌دار و بالنده‌یه‌کی چرنوک و چنگدار حه‌رامه ، وه چه‌ندین فهرمووده‌ی تر له‌م بابه‌ته که خواردنی ئەمانه قه‌ده‌غه ده‌کات ، وه‌کو فهرمووده‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ پوژی ( خه‌یر ) دا فه‌رموی : " إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَنْهَيَانِكُمْ عَنْ لُحُومِ الْأَهْلِيَّةِ ، فَإِنَّهَا رِجْسٌ " [أخرجه الشيخان] .  
 واته : به‌راستی خودا و پیغه‌مبه‌ر ﷺ خواردنی گوشتی که‌ری مالیان له‌ سه‌ر حه‌رام‌کردووه ، که‌وابوو مه‌بخۆن چونکه پیسه .

۵ . ئایه‌تی : ﴿ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ ﴾ [الأعراف] .  
 واته : بلی چ که‌سی ئەو زینه‌ت و بزق و پوژی‌یه پاکه‌ی که خودا له‌زه‌وی ده‌ریه‌یناوه بۆ به‌نده‌کانی حه‌رامی کردووه .

سوننه‌ت روونی کردووته‌وه که هی واهه‌یه له ( زینه ) ت حه‌رامه ، سه‌لمی‌نراوه له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ : " أنه خرج يوما على أصحابه وفي إحدى يديه حرير وفي الأخرى ذهب فقال : هَذَا حَرَامٌ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي حَلٌّ لِأَنَّهُمْ " [أخرجه الحاكم وصححه] .

واته : پوژئیکیان پیغه مبه ر ﷺ دەرچوو بو لای هاوه له کانی به ده ستیکه وه ئاوریشمی گرتبوو و به وی تریانه وه زیږ و فهرمووی : ئاهم دووانه حه رامن بو پیاوانی ئومه ته که م وه حه لالان بو ژنانیان ، وه له واتای ئه م فهرمووده یه دا فهرمووده ی تر زورن له ( صحیحین ) و ئه وانی تر که زانراون ، وه چه ندین نمونه ی تر که زانایانی فهرمووده و فیه ده یانزانن .

برایان له وه ی که رابورد ئه وه مان بو دهرده که وی که سوننه ت له ئیسلامدا چه ند گرنگ و بایه خداره ، ئه گه ر چاویکی تر بگیږین به و نمونه ی باس مان کرد بیجگه له وانه ی هه ر باس نه کراون ، دلنیا ده یین که ناتوانین به بی سوننه ت له قورئان تی بگه یین . تیگه یشتنیکی راست و دروست . له نمونه ی یه که مدا هاوه له کان له وشه ی ( الظلم ) و تیگه شتن مه به ست پی ی هه موو تاوان وستهمیکه له کاتیگدا ( ابن مسعود ) له وه سفیانداه فهرمووی : ((هاوه لان باشترین که سی ئه م ئومه ته ن ، دلنی ئه وان له هه موو دلنه کان چاکتره ، زانستیان له هه موو که س قوولتره ، زور له خوکردنیان له هه موو که س که متره)) ، به لام له گه ل هه موو ئه مانده هه له بوون له و تیگه شتنه یان ، ئه گه ر به اتبایه پیغه مبه ر ﷺ له وه هه له یه ئاگاداری نه کردنایه و پینموونی نه کردایه ن بو واتا راسته که ی که مه به ست پی ی شیرکه ، ئه و خومان نیستا شوین که وتووی ئه و هه له یه ده بووین ، به لام خودا خومانی پاراست له وه هه له یه به هو ی ئه و پینموونییه ی پیغه مبه ر ﷺ وه به هو ی سوننه ته که یه وه .

وه له نمونه ی دووه مدا ئه گه ر ئه و فهرمووده یه نه بوایه که باسکرا ئه و هه ر به گومان و دوودلیه وه ده ماینه وه له کورت کردنه وه ی نویت له سه فهدا له کاتی ئاسایشدا ، ئه گه ر ( ترس ) مان به مه رجیک له مه رجه کانی کورت کردنه وه حسیب بکردایه ، وه کو له پوالتی ئایه ته که وه وا دهرده که وی ، هه روه ها وه کو هه ندی له هاوه له کانی یه که م جار و تیگه شتن به لام که بینیان پیغه مبه ر ﷺ نویت کورت ده کاته وه له کاتی ئاسایشدا ئه وانیش له گه ل ئه ودا کورتیان کرده وه .

وه له نمونه ی سی یه مدا ئه گه ر فهرمووده که نه بوایه ئه و جه ندین شتی حه لالمان حه رام ده کرد که خو ی بومان حه لال کراوه ، وه کو ( کولله و ماسی و جگه ر و سپل ) .

وه له نمونه ی چواره مدا : ئه گه ر ئه و فهرموودانه ی که هه ندیکمان باس کرد نه بوونایه ئه و ئه وانه ی خودا حه رامی کردوه له سه ر زمانی پیغه مبه ره که یه وه حه لالمان ده کرد وه کو ( گیانله به ره درنده کان و په له وه ره خاوه ن چنگه کان ) .

هه روه ها نمونه ی پینجه م ئه گه ر ئه و حه دیسانه نه بوونایه که له ویدا باسکران ، ئه و زیږ و ئاوریشم که خودا له سه ر زمانی پیغه مبه ره که یه وه حه رامی کردوه به حه لالمان ده زانی ، بویه له به ر ئه مانه هه ندی له پیشیان و توویانه : سوننه ت حاکمی قورئانه .

## گومرایی ئەوانه دەلێن ته‌نھا قورئانمان به‌سه

### و پیوستیمان به سوننه‌ت نیه

به‌داخه‌وه ده‌بینین هه‌ندی له راقه‌کار ( مفسر ) ه‌کان وه نوسه‌رانی ئەم زه‌مانه رایان وایه خواردنی گیانه‌به‌ره درنده‌کان و پۆشینی زیڤ و ئاوریشم ره‌وایه !! وه پالپشتیان له‌و حه‌لال کردنه‌دا ته‌نھا قورئانه ، به‌لکو له‌م رۆژگا‌ره‌دا تاقمیک په‌یدا‌بوون که به ( القرآنیون ) ناو ده‌برین !! واته : قورئانیه‌کان ، به ئاره‌زوو عه‌قلی خو‌یان ته‌فسیری قورئان ده‌که‌ن به‌بێ به‌کاره‌ینانی سوننه‌تی ( صحیح )ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌لکو ته‌نانه‌ت سوننه‌ت لای ئەوانه شو‌ین که‌وته‌ی ئاره‌زووه‌کانیانه ، ئەوه‌ی گونجاوبی بو‌یان وه‌ری ده‌گرن و ئەوه‌ی نه‌گونجی له‌ گه‌لیاندا فری‌ی ده‌دن و ده‌یخه‌نه پشتیان‌ه‌وه !!!

هه‌روه‌ک پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌م حه‌دیسه ( صحیح ) ه‌دا ئاماژه‌ی بو‌ ئەم تاقمه‌ کردبێ که ده‌فه‌رموی : " لَا الْفَيْنَ أَحَدَكُمْ مُتَّكِمًا عَلَى أَرِيكْتِهِ يَأْتِيهِ أَمْرٌ مِمَّا أَمَرْتُ بِهِ أَوْ نَهَيْتُ عَنْهُ فَيَقُولُ لَا أَدْرِي مَا وَجَدْنَا فِي كِتَابِ اللَّهِ اتَّبَعْنَاهُ " [رواه الترمذي] ، وفي رواية لغيره " مَا وَجَدْنَا فِيهِ حَرَامًا حَرَّمْنَا ، أَلَا وَإِنِّي أُوتِيتُ الْقُرْآنَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ " وفي أخرى : " أَلَا وَإِنَّمَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِثْلُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ " .

واته : نه‌بینم که‌ستان پال بداته‌وه و رابکشێ له‌سه‌ر جیگه‌که‌ی و شتی‌ک له‌ وان‌ه‌ی من فه‌رمانم پیکردوه یان ئەوان‌ه‌ی قه‌ده‌غه‌م کردوه دیته به‌رده‌ستی ، جا ده‌لی من نازانم ته‌نھا ئەوه‌ی له‌ قورئاندا هه‌بێ په‌یره‌وی ده‌که‌م ( الترمذي ) په‌یوایه‌تی کردوه ، وه له‌ په‌یوایه‌تیکی تر‌دا که جگه له‌و په‌یوایه‌تی کردوه ده‌فه‌رموی : ئەوه‌ی ببینین له‌ قورئاندا حه‌رام کرابی به‌ حه‌رامی ده‌زانین ، جا ئاگادارین به‌پراستی قورئانم بو‌ هاتوو و له‌ گه‌ل ئەو قورئانه‌دا سوننه‌تم بو‌ هاتوو که وه‌ک قورئان وایه ، وه له‌ په‌یوایه‌تیکی تر‌دا هاتوو : ئاگادارین ئەوان‌ه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ حه‌رامی کردبێ وه‌ک ئەوانه وایه که خودا حه‌رامی کردبێ .

به‌لکو به‌داخه‌وه نوسه‌ریکی چاک له‌ نوسه‌ران کتیبیکی نوسیوه له‌ باسی شه‌ریعه‌ت و بیروباوه‌ری ئیسلامی له‌ پێشه‌کی کتیبه‌که‌یدا ئەوه ده‌لی که ئەو کتیبه‌ی نووسیوه‌ته‌وه و هه‌یچ سه‌رچاوه‌یه‌کی لانه‌بووه جگه له‌ قورئان .

ئهم فه‌رمووده ( صحیح ) ه‌ی ئیستا با‌سمان کرد ده‌بیته به‌لگه‌یه‌کی به‌هه‌یز له‌ سه‌ر ئەوه‌ی شه‌ریعه‌تی ئیسلام ته‌نھا قورئان نیه و به‌س به‌لکو قورئان و سوننه‌ته پیکه‌وه ، ئەو که‌سه‌ی ته‌نھا ده‌ستی به‌ یه‌کیکیانه‌وه گرتوه ئەوا ده‌ستی به‌هه‌یچیکیانه‌وه نه‌گرتوو ، چونکه هه‌ریه‌ک له‌و دووانه فه‌رمان به‌ ده‌ست گرتن به‌وی تر‌یانه‌وه ده‌که‌ن ، وه‌کو خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رموی : ﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ [النساء] ، واته : هه‌ر که‌سی گ‌وپرایه‌لی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بکا به‌پراستی گ‌وپرایه‌لی خ‌وای کردوو .

وه ده‌فه‌رموی : ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ [النساء] .

واته : به‌لام سو‌یند به‌ په‌روه‌ردگا‌رت ئەوانه باوه‌ردار نابن تا تو له‌ ناکوکی خ‌وایاندا نه‌که‌نه دادوهر وه له‌پاش دادوهری تو له‌ دلی خ‌وایاندا هه‌ست به‌ نا‌ره‌حه‌تی نه‌که‌ن وه به‌ ته‌واوی ته‌سه‌لیمی تو بن .

وه ده‌فهرموی : ﴿ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُمْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا ﴾ [الأحزاب] .

واته : بۆ هیچ پیاو وژنیکی باوه‌ردار نه‌و ( مافه ) نیه که هه‌رکاتی خوا و پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له کاتی‌کدا حوکمیکیان کرد بۆ ئەوانیش له کاری خویاندا ئیختیاریک هه‌بی له به‌رامبه‌ر فه‌رمانی خوادا وه هه‌ر که‌س نافه‌رمانی خوا و پیغه‌مبه‌ری نه‌و ﷺ بکا ، جا به‌پراستی لاری بووه لارییه‌کی ناشکرا ، وه ده‌فهرموی : ﴿ وَمَا آتَاكُمْ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا ﴾ [الحشر] .

واته : نه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بۆ هیناون و فه‌رمانتان پی ده‌کا وه‌ری بگرن و نه‌وه‌ی قه‌ده‌غه‌ی کردووه لی‌تان مه‌یکه‌ن و دوورکه‌ونه‌وه لی .

وه به‌ مونا‌سه‌به‌تی ئەم ئایه‌ته زۆر پی‌خوشحالم به‌وه‌ی له ( ابن مسعود ) هوه ﷺ سه‌لمینراوه نه‌ویش نه‌وه‌یه که ئافه‌رتیک هاتووه بۆ لای و ووتویه‌تی : ئایه نه‌و که‌سه تو‌ی که ده‌لیی : " لَعَنَ اللَّهُ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ وَالنَّمِصَاتِ وَالْمُتَمِصَّاتِ ... " الحدیث ، قال : نعم قالت : فإني قرأت كتاب الله من أوله إلى آخره ، فلم أجد فيه ما تقول : فقال لها لئن كنت قرأته لقد وجدته ، أما قرأت : ﴿ وَمَا آتَاكُمْ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا ﴾ [٧] قالت : بلى : قال : فقد سمعت رسول الله يقول : " لعن الله النامصات .... " الحدیث ( متفق علیه ) .

واته : ئایا نه‌وه‌ی تو ده‌لییت : نه‌فه‌رتی خوا له‌و ئافه‌رتانه‌ی برو بۆ ئافه‌رتانی تر هه‌لده‌گرن و نه‌وانه‌ی بۆیان هه‌لده‌گیرئ وه نه‌و ئافه‌رتانه‌ی خال ده‌کوتن ... تا‌کو کۆتایی هه‌دیه‌سه‌که ، ووتی : به‌لی ، ئافه‌رته‌که ووتی : من قورئانم خویندووه‌ته‌وه به‌ هیچ شیوه‌یه‌که شتی وام تیدا نه‌دیوه ، نه‌میش پی‌ی ووت : نه‌گه‌ر قورئانت بخویندایه‌ته‌وه نه‌وا نه‌تدو‌زیه‌وه ئایا ئەم ئایه‌ته‌ت نه‌خوینده‌وه : ﴿ وَمَا آتَاكُمْ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا ﴾ [٧] ووتی به‌لی ، نه‌میش ووتی من گویم لی بووه پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی : " لعن الله النامصات ... " الحدیث .

### ته‌نھا زانینی زمان به‌س نیه بۆ تیگه‌شتن له قورئان

له‌و با‌سانه‌ی پی‌شه‌وه به‌ ناشکرا ده‌رکه‌وت که هیچ که‌س ناتوانی هه‌رچه‌نده زانایی له زمانی عه‌ره‌بی و نادابه‌کانیدا له قورئانی پی‌روژ تی‌بگا به‌بی یارمه‌تی سوننه‌تی ( گو‌فتاری و کرداری ) پیغه‌مبه‌ر ﷺ ، هیچ که‌س له‌زمانی عه‌ره‌بییدا له هاوه‌له‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ زانتر نایی که قورئان به‌ زمانی نه‌وان دابه‌زیوه . وه له‌و کاته‌دا زمانی عه‌ره‌ب زمان خاوکردنه‌وه و هه‌له‌ی تیدا نه‌بوو وه قسه‌ی عه‌وامی ئاویته نه‌بوو بوو له‌ گه‌ل نه‌وه‌شدا له تیگه‌شتنی نه‌و ئایه‌تانه‌ی پی‌شودا هه‌له‌یان کرد له‌و کاته‌ی ته‌نھا پشتیان به‌زمانه‌که‌یان به‌ست ، که‌ه‌ابوو به‌لگه‌ نه‌ویسته هه‌تا‌کو مرو‌ف زاناتربی به‌ سوننه‌ت نه‌وا له قورئان و هه‌له‌ی‌نجاندنی حوکمه‌کانی له‌ کابرایه‌کی نا‌شاره‌زا باشتر تی ده‌گات چ‌ جای یه‌کیک به‌ ده‌رمان بایه‌خ به‌ سوننه‌ت نه‌دا و به‌رنه‌کا به‌ لایه‌وه . بۆیه یه‌کیک له‌و ری‌سایانه‌ی که‌ زانایان له‌سه‌ری پی‌که‌اتوون نه‌وه‌یه که : قورئان به‌ قورئان و سوننه‌ت <sup>(١)</sup> ته‌فسیر بکری پاشان به‌ قسه‌ی هاوه‌لان ... هتد .

<sup>(١)</sup> ئی‌مه‌ش نه‌وه نالیین که باوه لای زۆریک له زانایان که قورئان ته‌نھا به قورئان ته‌فسیر بکری نه‌گه‌ر نه‌بوو پاشان به سوننه‌ت که له کۆتایی ئەم نامیکه‌دا پونی ده‌که‌ینه‌وه له کاته‌ی هه‌دیه‌سه‌کی ( معاذ ) باس ده‌که‌ین و تیشکی ده‌خینه‌ سه‌ر .



ئالیروه هۆی گومر ابوونی زانایانی ئاخوتن ( علماء الکلام ) مان بۆ دهرده‌که‌وی له کۆن و تازه‌دا وه‌پیچه‌وانه‌یان له بیروباوه‌ردا به‌پیشینان ( السلف ) . خویان لی زازی بیّت . ئه‌وه ههر مه‌پرسه له بابته‌هه‌ فیههیه‌کان ئه‌وه‌ش هۆی نه‌ناسین و دووریانه له سوننه‌ته‌وه ، وه عه‌قل و ئاره‌زووه‌کانی خویان ده‌که‌نه داوهر و بۆی ده‌گه‌رینه‌وه له ته‌فسیری ئایه‌ته‌کانی سیفاتی خودا وه چه‌ندین ئایه‌تی تر .

چه‌ند به‌نرخه ئه‌وه‌ی له ( شرح العقیده الطحاویة ) دا هاتووه ( لاپه‌ره‌ی : ۲۱۲ ، چاپی چوارهم ) که ده‌لی : ( چون که‌سی له بنچینه‌کانی ئایندا قسه ده‌کا و له قورئان و سوننه‌ته‌وه وه‌ری ناگرێ به‌لکو به‌قسه‌ی فلان که‌س و فیسار که‌س ، ئه‌گه‌ر وابداته قه‌له‌م که له قورئان وه‌ری گرتووه ئه‌وا ته‌فسیره‌که‌ی له حه‌دیه‌سه‌کانی پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ وه‌رنه‌گرتووه ، بۆ ئه‌م مه‌به‌سته نه ته‌ماشای فه‌رمووده‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌کا وه‌نه گوی به‌قسه‌ی هاوه‌لان و شوینکه‌وتوانیان ده‌دات . ئه‌و فه‌رموودانه‌ی که له ریگه متمانه پیگراوه‌کانه‌وه گه‌شتونه‌ته ئیمه و له ده‌ستی زانایانی ( الجرح والتعدیل ) پرگاریان بووه .

ئهو که‌له پیاوانه ته‌نھا ده‌قی ئایه‌ته‌کانی قورئانیان بۆ ئیمه نه‌گه‌یاندووه و به‌س به‌لکو وینه و اتاکه‌شی ، ئه‌وان منداڵ ئاسا فی‌ری قورئان نه‌بوونه به‌لکو واتای قورئان فی‌رده‌بوون ئه‌و که‌سه‌ی ری‌بازه‌که‌ی ئه‌وان نه‌گریته به‌ر ئه‌وا به‌پای خوی قسه له ته‌فسیری قورئاندا ده‌کات هه‌رکه‌سی به‌گومان و قسه‌ی خوی ته‌فسیری قورئان بکات ، وه له قورئانه‌وه وه‌ری نه‌گرتبێ ئه‌وا تاوانباره و گوناھی ده‌کات ئه‌گه‌ر چی پی‌کابیتی ، وه ئه‌وه‌ی به قورئان و سوننه‌ت ته‌فسیر ده‌کات ئه‌وه پاداشت ده‌دریته‌وه ئه‌گه‌ر به هه‌له‌شدا چوویت ، به‌لام ئه‌گه‌ر پی‌کابیتی ئه‌وه پاداشته‌که‌ی بۆ دووجار ده‌کریته‌وه ) .

پاشان له ( لاپه‌ره : ۲۱۲ ) دا ده‌فه‌رموی پی‌ویسته به ته‌واوی ته‌سلیمی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بین وه خۆمان به‌سته‌ینه‌وه به فه‌رمانه‌کانیه‌وه ، و ئه‌وه‌ی هه‌والی پی داوین وه‌ریان بگرین و باوه‌ریان پی بکه‌ین به‌بی ئه‌وه‌ی دژیان بوه‌ستین به ئه‌ندیشه و خه‌یالاتی پرپوچ وه ناوی لی بنیین ( معقول ) و شوپهه و دوودلیمان هه‌بی یان قسه‌ی لار و خوار و ( زوباله‌ی ) می‌شکی خه‌لکی تر پیشیان بخه‌ین ، ده‌بی ته‌وحیدی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بکه‌ین به گه‌رانه‌وه و ته‌سلیم بوون و پابه‌ند بوون و گویریایه‌لی کردن وه‌کو چون یه‌کخواپه‌رستی ئه‌نجام ده‌هین بۆ خوا په‌رستن و مل که‌چ کردن و خۆشکاندنه‌وه و گه‌رانه‌وه و پالپشتی کردن .

که‌واو به‌کورتی : له‌سه‌ر هه‌موو مو‌سلمانان پی‌ویسته هه‌یج جیاوازییه‌ک له نیوان قورئان و سوننه‌تدا نه‌که‌ن له رووی وه‌رگرتن و ئیش پی‌کردن و وه‌ستانی شه‌ریعه‌تی ئیسلام له‌سه‌ر هه‌ردووکیان ، ئاهه‌وه ( گه‌ره‌نتیه ) بۆیان که لانه‌ده‌ن به‌لای راست و چه‌پدا و به‌ره‌وپشت نه‌گه‌رینه‌وه به گومرایی وه‌کو پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌روونی ئه‌مه‌ی باسکردووه و ده‌فه‌رموی : " ترکت فیکم أمرین ، لن تضلوا ما إن تمسکتکم به‌ما کتّاب اللّهِ وَسُنَّتِي وَلَنْ تَفْرَقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ " [رواه مالك والحاكم موصولا بإسناد حسن] .

واته : دوو شتم بۆ به‌جی هیشتوون ئه‌گه‌ر ده‌ستیان پیوه بگرن ئه‌وا گومرا نابن کتیبی خوا و سوننه‌تی من ، وه له‌یه‌ک جودا نابنه‌وه هه‌تاوه‌کو پیم ده‌گه‌ن له‌سه‌ر حه‌وزی که‌وسه‌ر .

## نَاگادار کردنه‌وه‌یه‌کی گرنگ

دوای ئەم پروونکردنه‌وه‌یه ئەلیم : به‌راستی ئەو سوننه‌ته‌ی ئەم بایه‌خه‌ی هه‌بێ له شه‌ریعه‌تی ئیسلامدا ته‌نھا ئەو هه‌دیسانه‌یه که سه‌لمی‌نراون له پی‌غه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ، به‌و پرێگه‌ زانستی و (سند) ه (صحیح) انه‌ی که زانراون لای زانایانی فه‌رمووده و ئەوانه‌ی پر‌یوایه‌تی هه‌دیسیان کردووه . نه‌وه‌کو ئەو هه‌دیسانه‌ی که له جووره‌ها کتیبی ته‌فسیر و فیه‌قه و (ترغیب و تره‌یب) و (رقائق) و ئاموژگاری دا‌ه‌ه‌ن .

به‌راستی زۆر هه‌دیسیان تی‌دایه (ضعیف) و (منکر) و (موضوع) ن ، وه هه‌ندی‌ک له‌وانه ئیسلام لی‌یان به‌رییه وه‌کو هه‌دیسی (هاروت و ماروت) و چیروکی (الغرانیق) که نامیلکه‌یه‌کی تایبه‌تم نووسیوه له به‌تالکردنه‌وه‌ی ئەم چیروکه‌دا که ئیستا له چاپ دراوه<sup>(۱)</sup> وه کۆمه‌لیکی زۆر له‌و هه‌دیسانه‌م (تخریج) کردووه له کتیبی (سلسلة الأحادیث الضعيفة والموضوعة وأثرها السيء في الأمة) ژماره‌ی تا ئیستا گه‌یشتوته چوار هه‌زار<sup>(۲)</sup> هه‌دیس له نیوان (ضعیف) و (موضوع) ، تا‌کو ئیستا ته‌نھا (پینج سه‌د) یان به‌چاپ گه‌یشتوون که‌و‌ابوو له‌سه‌ر ئەه‌لی عیلم پی‌ویسته‌ جو‌رئه‌ت نه‌که‌ن له خۆیان‌ه‌وه هه‌دیس وه‌رگرن تا‌کو دُنیا ده‌بن له (صحیح) بوونی هه‌دیسه‌که ، به‌تایبه‌ت ئەوانه‌ی را وتیگه‌شتن وه‌تواکانیان به‌ناو خه‌لک‌دا بلا‌وده‌که‌نه‌وه ، چونکه ئەو کتیبه (فیقهی) یانه که شتی لی وه‌رده‌گرن پرن له‌ چه‌ندین هه‌دیسی لا‌واز (ضعیف) و (منکر) که هه‌یج بنچینه‌یه‌کیان نیه وه ئەمه‌ی ده‌یلم لای زانایان پرون و ئاشکرایه . پی‌شتر ده‌ستم کرد به پرۆژه‌یه‌کی گرنگ له پوانگه‌ی خۆمه‌وه ، که زۆر سو‌د به‌خش ده‌بێ بو ئەوانه‌ی خه‌ریک و سه‌رقالی خویندنی (فیقه) ن وه ناوم لی نا (الأحادیث الضعيفة والموضوعة في أمهات الكتب الفقهية) وه مه‌به‌ستم به (أمهات الكتب) ئەمانه‌یه :

- ۱ . کتیبی (الهدایة) نوینی (مرغینانی) له فیقهی هه‌نه‌فیدا .
  - ۲ . کتیبی (المدة) نوینی (ابن القاسم) له فیقهی مالکی‌دا .
  - ۳ . کتیبی (شرح الوجیز) نوینی (رافعی) له فیقهی شافعی‌دا .
  - ۴ . کتیبی (المغنی) نوینی (ابن قدامة) له فیقهی هه‌نه‌لی‌دا .
  - ۵ . کتیبی (بداية المجتهد) نوینی (ابن رشد) ی ئەنده‌لوسی له فیقهی به‌روارد (المقارن) دا .
- به‌لام به‌داخ‌ه‌وه بو‌م نه‌ره‌خسا ته‌واوی بکه‌م ، چونکه گو‌قاری (الوعي الإسلامي) کویتێ که گه‌فت و په‌یمانی دا‌بوو به بلا‌وکردنه‌وه‌ی وه پی‌شتر پی‌خوشحالی خۆیان بو ئەم مه‌به‌سته ده‌ری‌ری به‌لام له کاتی‌ک‌دا به‌رده‌ستیان خرا په‌یمان‌ه‌که‌یان به‌جێ نه‌هینا و بلا‌ویان نه‌کرده‌وه .
- هه‌رچه‌نده ئەوه‌م له ده‌ست چوو به‌ل‌کو خوا یارمه‌تی دام له کات و شوینیکی تردا . ئەگه‌ر خودا ویستی له سه‌ری . مه‌نه‌جی‌کی زانستی تیروته‌سه‌ل و پوختم دانا بو ئەو برایانه‌م که سه‌ر قالی (فیقه) ن ، بو ئەوه‌ی یارمه‌تیان بدات بو تیگه‌شتن و پرێگه‌یان بو ئاسان بکات بو زانینی پله‌ی هه‌دیسه‌کان ، به هۆی گه‌رانه‌وه‌یان بو سه‌رچاوه‌کانی فه‌رموده ، ئەوانه‌ی پی‌ویسته بگه‌رینه‌وه بو ، وه بو پروونکردنه‌وه‌ی باشت‌ترین و پوخته‌ترین کتیبی هه‌دیس وه ئەوانه‌ی که ده‌شی پشتی پی ببه‌ستری و متمانه‌ی بکریته سه‌ر ، خوای گه‌وره‌ش یارمه‌تی ده‌ره .

(۱) به‌ناوی (نصب المجانیق فی نفس قصة الغرانیق) چاپه‌مه‌نی (المکتب الإسلامي) .

(۲) به‌لام ئیستا پینج هه‌زار تیپه‌ریوه به‌شکو خودا له چاپدانی ئاسان بکات .

## لاوازی (ضعف) و نابه‌جییی هه‌دیسه‌که‌ی (معاذ)

پیش ئه‌وه‌ی ووتاره‌که‌م کۆتای پئی بی‌نم وا ده‌زانم پئی‌ویسته سه‌رنجی ئه‌م برایانه‌ی که ئاماده‌بوون رابکیشم بۆ لای هه‌دیسکی زۆر باو که که‌م کتیب له کتیبه‌کانی (ئوصولی فیه) ئه‌و هه‌دیسه‌ی تیدا نه‌بی ، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر لاوازی ئه‌و هه‌دیسه له‌پرووی (سند) هه‌و ، وه له‌به‌ر دژایه‌تی کردنی له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی باسمان کرد که جیاوازی نه‌خریته نیوان قورئان و سوننه‌ته‌وه له‌ئیش پیکردندا وه پئی‌ویسته ئیش به‌هه‌ردووکیان بکه‌ین پیکه‌وه ، ئه‌و هه‌دیسه‌ش هه‌دیسکی (معاذ) ی کوری (جبل) رضی‌الله‌عنہ : " أن النبي صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم قال له‌ حین أرسله‌ إلى الیمن : بم تحکم ؟ قال : بکتاب الله ، قال : فإن لم تجد ؟ قال : أجتهد رأيي ولا ألو ، قال : الحمد لله الذي وفق رسول رسول الله لما يحب رسول الله ."

واته : پیغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم ئه‌و کاته‌ی نارده‌ویه‌تی بۆ یه‌مه‌ن پئی فه‌رموو : ئایا به‌چی حوکم ده‌که‌ی ؟ ئه‌ویش وتوویه‌تی : به‌قورئان حوکم ده‌که‌م ، پئی فه‌رموو : ئه‌گه‌ر له‌قورئاندا نه‌تبینییه‌وه ؟ ئه‌ویش وتوویه‌تی : به‌سوننه‌ت حوکم ده‌که‌م ، ئه‌نجا پئی فه‌رموو : ئه‌گه‌ر له‌سوننه‌تدا نه‌بوو ؟ وتوویه‌تی : به‌پرای خۆم ئیجتیهاد ده‌که‌م وه به‌دوای شتی ترده‌ناکه‌پیم ، فه‌رموویه‌تی : سوپاس و ستایش بۆ ئه‌و خودایه که یارمه‌تی نی‌راوه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خودای دا بۆ سه‌ر ئه‌وه‌ی که پیغه‌مبه‌ری خودا پئی خۆشه وه باسکردنی لاوازی (سند) ی هه‌دیسه‌که ئیستا کاتمان به‌ده‌سته‌وه نیه بۆ پونکردنه‌وه‌ی ، به‌لام بزانه‌ن به‌تیر و ته‌سه‌لی له‌کتیبی (السلسلة الضعيفة) دا<sup>(4)</sup> پرونم کردووه‌ته‌وه که له‌وه‌ ده‌چی له‌زنجیره‌ی پيشودا به‌و شیویه‌یه‌ پرونه‌کراییه‌ته‌وه ، لی‌رده‌دا ئه‌وه‌نده به‌سه که بلیم (أمیر المؤمنین) له‌عیلمی هه‌دیسدا که ئیمامی بوخاریه‌ ده‌باره‌ی ئه‌م هه‌دیسه‌ وتوویه‌تی (حدیث منکر) دوای ئه‌مه‌ ده‌توانم بچمه‌ سه‌ر پونکردنه‌وه‌ی ئه‌و دژایه‌تی (تعارض) هی که هه‌یه‌تی بۆیه‌ ئه‌لیم : ئه‌م هه‌دیسه‌ی (معاذ) مه‌نه‌جیکی وا ده‌خاته به‌رده‌ستی (حاکم) له‌ (حوکم) کردندا که بریتی بی له‌سئ قوناغ که دروست نیه فه‌رمانه‌وا حوکم به‌ (رأی) بکا مه‌گه‌ر دوای ئه‌وه‌ی حوکمه‌که له‌سوننه‌تدا نه‌دۆزیه‌وه ، وه دروست نیه حوکم به‌سوننه‌ت بکات مه‌گه‌ر له‌قورئاندا نه‌ی دۆزیه‌وه .

بۆیه‌ یه‌که‌میان که (رأی) ه‌مه‌نه‌جیکی ته‌واوه‌ لای هه‌موو زانایان وه وتووینانه‌ ئه‌گه‌ر (أثر) هه‌بوو ئه‌وا (رأی) به‌تاله‌ و وه‌رناگیرئ . به‌لام به‌نیسه‌به‌ت سوننه‌ته‌وه قسه‌یه‌کی ناته‌واوه و راست نیه ، چونکه سوننه‌ت (حاکم) ی قورئانه‌ و پونکه‌ره‌وه‌یه‌ بۆی ، پئی‌ویسته له‌سوننه‌تدا بگه‌پئی بۆ دۆزینه‌وه‌ی (حوکم) ئه‌گه‌ر گومانته‌هه‌بوو ئه‌و (حوکم) ه‌ له‌قورئانیشدا هه‌یه له‌به‌ر هه‌موو ئه‌وانه‌ی پیشتر باسمان کرد ، سوننه‌ت له‌گه‌ل قورئاندا وه‌کو (رأی) نیه له‌گه‌ل سوننه‌تدا ، وانیه‌ و ئه‌نجا وانیه‌ ، به‌لکو پئی‌ویسته قورئان و سوننه‌ت به‌یه‌که سه‌رچاوه‌ دابنریته وه به‌هیچ شیوازیکی جیاوازی نه‌خریته نیوانیانه‌وه ، وه‌کو پیغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم ئاماژه‌ی بۆ ئه‌م مه‌به‌سته‌ کردووه که ده‌فه‌رموئ : " أَلَا إِنِّي أُوتِيتُ الْقُرْآنَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ " ، واته : سوننه‌ت .

(4) السلسلة الضعيفة ، برقم : (٨٨٥) .

وه فه‌رمووده‌ی : " وَلَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّىٰ يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ " ، ئه‌و دابه‌شکردنه که له هه‌دیه‌سه‌که‌ی ( معاذ ) دا باس کراوه به درۆوه ده‌خات و ناراستی ده‌رده‌خات ، چونکه ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نئێ که له یه‌ک جیا بکری‌نه‌وه ، ئه‌مه‌ش قسه‌یه‌کی ناره‌وا و به‌تاله ، وه‌کو پونکرایه‌وه .

ئهمه بوو ویستم ئاگادارتان بکه‌مه‌وه لی‌ی ، ئه‌گه‌ر پی‌کابیتم ئه‌وا له خوداوه‌یه ، وه ئه‌گه‌ر به هه‌له‌دا پویشتبم ئه‌وا له لایه‌ن خو‌مه‌وه‌یه ، تهنه‌ها داوا له خودا ده‌که‌م ئیمه وئیه‌وش بیاریزی له هه‌له و ئه‌وانه‌ی خودا لی‌ی رازی نابئ .

وَأَخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ  
 ۲۳ ی / شوال / ۱۴۱۸ ک  
 که‌لار

=====

**مالیه‌ری به‌ه‌شته**

**www.ba8.org**

**له‌ دوعای خیربی به‌شمان مه‌که‌ن**